

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการติดตามประเมินผล
การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและ
แผนการใช้จ่ายงบประมาณของกรมกิจการผู้สูงอายุ
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

กรมกิจการผู้สูงอายุ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

โดย
สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา
แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณของกรมกิจการผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 เป็นโครงการที่กรมกิจการผู้สูงอายุจัดทำขึ้นเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ ความคุ้มค่าในภารกิจ ปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงาน และแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป รวมถึงการนำรายงานผลการวิเคราะห์ระดับความสำเร็จของการดำเนินงานจากการใช้จ่ายงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ส่งให้ สำนักงบประมาณ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในกระบวนการจัดการงบประมาณต่อไป โดยมีวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) ในการติดตามประเมินผลเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม บนฐานการประยุกต์ใช้กรอบการติดตามและประเมินผลตามแนว CIPP MODEL และแนวทางการพัฒนาแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุตามกรอบแนวคิด วิเคราะห์ SOAR Analysis เน้นการประเมินและติดตามผลเกี่ยวกับบริบท สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ตลอดจนนโยบาย แผนงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ ประเมินผลปัจจัยนำเข้าที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนา ประเมินกระบวนการและวิธีการที่ทำให้การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ รวมถึงวิธีการปฏิบัติการ โครงการที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น และศึกษาถึงจุดศักยภาพ (จุดแข็ง) ข้อจำกัด (จุดอ่อน) ที่ส่งผลต่อกระบวนการปฏิบัติงาน อีกทั้งประเมินผลลัพธ์การดำเนินงานที่พิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นต่อผู้สูงอายุ หน่วยงาน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลกระทบสืบเนื่องต่อการพัฒนาต่อยอด ทั้งนี้ยังมีการเสนอเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ที่จะนำไปสู่การวางโครงการและปฏิบัติการที่สอดคล้องเหมาะสมต่อการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินโครงการดำเนินงานของกรมกิจการผู้สูงอายุ ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินโครงการของกรมกิจการผู้สูงอายุ โดยเลือกหน่วยงานส่วนภูมิภาคและภาคีเครือข่ายที่ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงาน 4 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุบ้านบุรีรัมย์ และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุบ้านทักซิณ จังหวัดยะลา ตลอดจน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของกรมกิจการผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Guided interview) โดยการจัดกลุ่มสนทนาเฉพาะประเด็น (Focus Group) และจัดเก็บข้อมูลศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ 12 แห่ง เป็นการเก็บข้อมูลตามแบบสรุปผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณของกรมกิจการผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565

ผลการศึกษาการติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายตามแผนปฏิบัติการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณของกรมกิจการผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 สามารถสรุปประเด็นตามตัวชี้วัด ได้แก่

(1) บริบท (Context) เป็นการศึกษาเชิงพัฒนาการของบริบทที่เกิดขึ้น ได้แก่ ข้อมูลบริบทและสถานการณ์ของผู้สูงอายุก่อนดำเนินโครงการ การเปลี่ยนแปลงของบริบท/สถานการณ์ของผู้สูงอายุในพื้นที่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอดบทเรียนถึงการเปลี่ยนแปลง การสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการที่กำหนด และความต้องการตลอดจนโอกาสการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุต่อไป

(2) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) เป็นการศึกษาเชิงพัฒนาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ ฐานข้อมูลปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการพัฒนาและดำเนินโครงการ วิธีการแปลงแผนสู่การปฏิบัติการ และการประยุกต์ใช้ปัจจัยนำเข้า (ทรัพยากรทางสังคม) ในการพัฒนาและการดำเนินโครงการ ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอดบทเรียนถึงปัจจัยนำเข้ากับการสร้างการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์ของโครงการ

(3) กระบวนการ (Process) เป็นการศึกษาถึงฐานข้อมูลวิธีการการดำเนินโครงการแต่เดิม กระบวนการและวิธีการปฏิบัติการโครงการในการพัฒนาผู้สูงอายุ ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอดบทเรียนประสิทธิภาพของกระบวนการกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง

(4) ผลผลิต (Product) เป็นการศึกษาผลลัพธ์ก่อนปฏิบัติการ ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งต่อกลุ่มเป้าหมายของโครงการต่อภาคีเครือข่าย และต่อหน่วยงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอดบทเรียนผลลัพธ์ของโครงการที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ของโครงการ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายโครงการ และความคุ้มค่าในภารกิจ พิจารณานบนฐานปรากฏการณ์เชิงคุณภาพ ที่พิจารณาผ่านพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย ความต่อยอด/ต่อเนื่อง/ความยั่งยืนของกิจกรรม/โครงการ

(5) แนวทางการพัฒนา เป็นข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาต่อยอด โดยพิจารณาผ่านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดก่อนการดำเนินโครงการ การปรับเปลี่ยนและการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนโครงการ และประเมินผลเชิงถอดบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการต่อยอดที่ต่อเนื่อง และความยั่งยืนของโครงการเพื่อการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

โดยพิจารณาผ่านพัฒนาการของโครงการที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ช่วงพัฒนาการ ได้แก่ ช่วงที่ 1 ก่อนดำเนินโครงการ (Base Line Evaluation) ช่วงที่ 2 การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ (Formative Evaluation) และช่วงที่ 3 การประเมินผลสรุปของโครงการ หลังจากสิ้นสุดการดำเนินโครงการ (Summative Evaluation) ทั้งนี้ด้วยการวางแผนการติดตามประเมินผลเริ่มช่วงระยะกลางที่มีการดำเนินการในช่วงไตรมาสที่ 4 ฉะนั้น วิธีการติดตามและประเมินผลจึงมุ่งเน้นการระดมความคิดเพื่อถอดบทเรียนตามกรอบ ดังตาราง

ตาราง แสดงตัวชี้วัดการติดตามและประเมินผล

บทบาทการประเมิน	บริบท (Context)	ปัจจัยเบื้องต้น (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Product)	แนวทางการพัฒนา
ก่อนดำเนินโครงการ (Base Line Evaluation)	ข้อมูลบริบทและสถานการณ์ของผู้สูงอายุก่อนดำเนินโครงการ	ฐานข้อมูลปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการพัฒนาและดำเนินโครงการ	ฐานข้อมูลวิธีการงานโครงการแต่เดิม	ผลลัพธ์ก่อนปฏิบัติการ	เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดก่อนการดำเนินโครงการ
การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ (Formative Evaluation)	การเปลี่ยนแปลงของบริบท/สถานการณ์ของผู้สูงอายุในพื้นที่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	วิธีการแปลงแผนสู่การปฏิบัติการและการประยุกต์ใช้ ปัจจัยนำเข้า (ทรัพยากรทางสังคม) ในการพัฒนาและการดำเนินโครงการ	กระบวนการและวิธีการปฏิบัติการโครงการในการพัฒนาผู้สูงอายุ	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น - ต่อกลุ่มเป้าหมายของโครงการ - ต่อภาคีเครือข่าย - ต่อหน่วยงาน	การปรับเปลี่ยนและการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนโครงการ
การประเมินผลสรุปของโครงการ หลังจาการดำเนินโครงการ (Summative Evaluation)	ประเมินผลเชิงถอดบทเรียน - การเปลี่ยนแปลง - เป้าหมาย - ความต้องการ / โอกาสการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ	ประเมินผลเชิงถอดบทเรียน ปัจจัยนำเข้ากับการสร้างการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์ของโครงการ	ประเมินผลเชิงถอดบทเรียน ประสิทธิภาพของกระบวนการกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง	ประเมินผลเชิงถอดบทเรียนผลลัพธ์ของโครงการที่เกี่ยวข้องกับ - ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ - คุณภาพการให้บริการ - ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายโครงการ - ความคุ้มค่าในภารกิจ พิจารณาบนฐาน ปรากฏการณ์เชิงคุณภาพ : พัฒนาการและเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย ความต่อยอด/ต่อเนื่อง/ความยั่งยืนของกิจกรรม/โครงการ	ประเมินผลเชิงถอดบทเรียน - การต่อยอดต่อเนื่อง - ความยั่งยืนของโครงการ เพื่อการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

จากตารางสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1 บริบท (Context)

การศึกษาบริบทเป็นการศึกษาเชิงพัฒนาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ ฐานข้อมูลปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการพัฒนาและดำเนินโครงการ วิธีการแปลงแผนสู่การปฏิบัติการและการประยุกต์ใช้ ปัจจัยนำเข้า (ทรัพยากรทางสังคม) ในการพัฒนาและการดำเนินโครงการ ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอดบทเรียนถึงปัจจัยนำเข้ากับการสร้างการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์ของโครงการ ซึ่งจากผลการศึกษาเพื่อการติดตามผลเชิงถอดบทเรียนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบบริบทที่มีผลต่อการพัฒนาและการดำเนินโครงการ กล่าวคือ

6.1.1 การให้บริการให้บริการของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

(1) ศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุแบบสถาบัน (Social welfare services for older persons under institutional care center) การจัดบริการสวัสดิการสังคมและคุ้มครองผู้สูงอายุแบบเต็มเวลา การจัดบริการสวัสดิการสังคมและคุ้มครองผู้สูงอายุแบบบริการทางสังคม รวมทั้งการจัดบริการสวัสดิการสังคมและคุ้มครองผู้สูงอายุในกรณีฉุกเฉิน

(2) ศูนย์การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน (Social welfare services for older persons within communities center) การส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้และกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมมีทัศนคติเชิงบวกกับผู้สูงอายุ

(3) ศูนย์การเรียนรู้และให้คำปรึกษาด้านผู้สูงอายุ (Learning and Counseling Center) การบริการและสนับสนุนการศึกษาดูงาน การฝึกอบรมภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การศึกษาวิจัย และการจัดการความรู้ด้านผู้สูงอายุ การสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพและภูมิปัญญาผู้สูงอายุ รวมถึงการบริการให้คำปรึกษาแนะนำผ่านช่องทางต่าง ๆ

(4) ศูนย์บริการข้อมูลด้านผู้สูงอายุ (Data Center) การจัดเก็บข้อมูลสถิติการให้บริการหรือการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ในพื้นที่บริการ การจัดเก็บรวบรวมสถิติข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่บริการ รวมถึงการรวบรวมข้อมูลทำเนียบเครือข่ายการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

จากภารกิจดังกล่าว เป็นบริบทการปฏิบัติงานของ ศพส. ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ซึ่งปีงบประมาณที่ผ่านมาด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ถือเป็นข้อจำกัดสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินโครงการในแต่ละไตรมาส

6.1.2 ผู้สูงอายุประสบปัญหาสถานการณ์ภัยพิบัติส่งผลกระทบต่อการทำงานโครงการ

(1) ภัยพิบัติว่าด้วยเรื่อง สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้การดำเนินโครงการเชิงรุกที่ต้องทำงานกับพื้นที่ชุมชนเครือข่าย เป็นไปได้โดยมีข้อจำกัด และพบว่า สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

(2) ภัยพิบัติว่าด้วยเรื่อง สถานการณ์น้ำท่วม ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ดังเช่น สถานการณ์ด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ พบบ้านส่วนใหญ่บ้านผุพัง กระเบื้องหลังคาพัง โครงสร้างบ้านทรุดโทรม เนื่องจากสถานการณ์ฝนตกหนัก ฉะนั้น ในปีนี้จึงจำเป็นต้องสนับสนุนโครงการสร้างบ้านหลัง

6.1.3 ศพส.มีภาคีเครือข่ายและกลุ่มผู้สูงอายุเป็นบริบทฐานการพัฒนา

(1) การดำเนินโครงการของ ศพส. มีฐานภาคีเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ชุมชน ระดับจังหวัด และทีมหน่วยงาน เป็นฐานการขับเคลื่อนการปฏิบัติงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทีม One Home โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงเรียนผู้สูงอายุ ฯลฯ

(2) การรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน เป็นฐานการพัฒนาโครงการของ ศพส. ได้แก่ กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ทั้งนี้พบว่า การส่งเสริมการรวมกลุ่ม การรวมตัวของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุยังไม่มีกรรวมกลุ่มกันจริง หรือเป็นการรวมกลุ่มกันจำเพาะผู้สูงอายุติดสังคม ซึ่งเป็นผู้สูงอายุบางกลุ่มเท่านั้นที่เข้าถึงกิจกรรมดังกล่าว และยังพบว่า กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพและการมีรายได้ของผู้สูงอายุจะเป็นกิจกรรมในพื้นที่ครอบครัว มากกว่าจะเป็นรายได้ที่เกิดจากการรวมกลุ่มหรือการเข้าร่วมโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนมากที่เข้าร่วมต้องการกิจกรรมสั้นพบปะสังสรรค์และการเข้าร่วมสังคม ฉะนั้น การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเชิงเศรษฐกิจค่อนข้างยาก ดังนั้น การพัฒนาโครงการดังกล่าว จึงส่งเสริมให้โรงเรียนผู้สูงอายุเสริมสร้างและพัฒนาอาชีพแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนเป็นพื้นที่ส่งเสริมการพบปะรวมตัวของผู้สูงอายุในชุมชน

(3) ชุมชนต้องการการสนับสนุนด้านพื้นที่การทำกิจกรรมผู้สูงอายุในชุมชน เป็นโครงการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพส่วนกลาง ที่ให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพัฒนาพื้นที่ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ หรือพื้นที่ที่ใช้จัดกิจกรรมผู้สูงอายุในพื้นที่ ฯลฯ

เหล่านี้ เป็นบริบทของสถานการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลการกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ที่จะต้องมีปรับการดำเนินการให้สอดคล้องเหมาะสมต่อการสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น

6.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

การศึกษาปัจจัยเบื้องต้น (Input) เป็นการศึกษาเชิงพัฒนาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ ฐานข้อมูลปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการพัฒนาและดำเนินโครงการ วิธีการแปลงแผนสู่การปฏิบัติการและการประยุกต์ใช้ ปัจจัยนำเข้า (ทรัพยากรทางสังคม) ในการพัฒนาและดำเนินโครงการ

ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอดบทเรียนถึงปัจจัยนำเข้ากับการสร้างการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์ของโครงการ ทั้งนี้จากผลการศึกษาเพื่อการติดตามผลเชิงถอดบทเรียนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุผ่านการดำเนินโครงการในรอบปีงบประมาณที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยนำเข้าที่นำมาเป็นกลไกในการดำเนินโครงการ กล่าวคือ

6.2.1 ปัจจัยภายใน

(1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ มีเป้าหมาย และตัวชี้วัดของแต่ละโครงการที่กำหนดจากกรมกิจการผู้สูงอายุ เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการ แม้ปฏิบัติการภายใต้ข้อจำกัดแต่ปรับให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้โครงการแต่ละโครงการสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ ทั้งนี้โครงการที่กำหนดให้ ศพส. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติราชการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณของกรมกิจการผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งมีโครงการสำคัญ 12 โครงการที่ดำเนินการ ได้แก่

- (1.1) โครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย (1ชมรมผู้สูงอายุเข้มแข็ง 1 ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน)
 - (1.2) โครงการส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกอบรมด้านผู้สูงอายุ (ศรผส.)
 - (1.3) โครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อคนทุกวัย
 - (1.4) โครงการการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ผู้สูงอายุในชุมชน (รร.ผส.)
 - (1.5) โครงการการสร้างการตระหนักรู้และเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย (โครงการมุมสร้างสุข และเรียนรู้ เติมรู้ เตรียมพร้อม ก่อนสูงวัย)
 - (1.6) โครงการการเสริมสร้างกลไกพัฒนาผู้สูงอายุ
 - (1.6.1) โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ศพอส.
 - (1.6.2) โครงการสนับสนุนกลไกการพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน
 - (1.7) โครงการการสนับสนุนการจัดการศพผู้สูงอายุตามประเพณี
 - (1.8) โครงการการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก
 - (1.9) โครงการการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุให้เหมาะสมและปลอดภัย
 - (1.10) โครงการการเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตร
 - (1.11) โครงการการพัฒนาระบบดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุ (การอบรมเชิงปฏิบัติการระบบการดูแลและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ (3 ประสาน+ธนาคารเวลา)
 - (1.12) โครงการการสนับสนุนศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ
- (2) ปัจจัยนำเข้าที่ว่าด้วยเรื่อง “ระเบียบและคู่มือปฏิบัติการที่มีความชัดเจน” กล่าวคือ การสนับสนุนงบประมาณแต่ละโครงการของ ศพส. มีระเบียบกำกับชัดเจน ซึ่งเป็นแนวทางหลักสำคัญที่ ศพส. ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการทำความเข้าใจและสร้างการตระหนักร่วมกันระหว่างเครือข่ายที่ขอรับการสนับสนุนแต่ละโครงการ ทำให้การปฏิบัติงานขับเคลื่อนบนฐานความโปร่งใสเป็นหลักปฏิบัติการสำคัญ

(3) เจ้าหน้าที่และบุคลากรของหน่วยงาน มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

6.2.2 ปัจจัยภายนอก

(1) ปัจจัยนำเข้าที่ว่าด้วยเรื่อง “เครือข่ายปฏิบัติการ” ในที่นี้คือ กลุ่มเป้าหมาย และหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับสำคัญ ได้แก่

(1.1) ระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยมีหน่วยงานพื้นที่ และอาสาสมัคร เป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาผู้สูงอายุ ได้แก่ อปท. รพ.สต. อพม. อสม. นักบริบาล (Care Giver : CG) ผู้นำชุมชนทั้งผู้นำท้องที่ และผู้นำท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในดำเนินโครงการ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ นั่นคือ ชุมชนและหน่วยงานระดับพื้นที่ที่มีพื้นที่ปฏิบัติการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ในที่นี้คือ มีบริการสำหรับผู้สูงอายุ หรือมีกิจกรรม/โครงการในการสนับสนุนส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ยังพบว่า มีแผนปฏิบัติขับเคลื่อนผู้สูงอายุในลักษณะองค์กรเอกชน เป็นพื้นที่การรวมตัวของผู้สูงอายุในรูปแบบของเครือข่ายกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลต่อการเข้าถึงข้อมูล ถือเป็นประโยชน์ให้กับผู้สูงอายุทุกชมรม มีการระดมทุน เมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องนำงบประมาณจากทุนส่วนตัว และไม่มีเงินเดือน สมาชิกจะร่วมระดมทุนกันในการทำกิจกรรม ส่งผลให้กิจกรรมมีความต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมร่วมกันแบ่งปันความสุขให้กับเด็กนักเรียนที่ยากจนแต่ขาดแคลนคุณทรัพย์ โดยจะแบ่งทุนละ 2,000 บาท ปีละประมาณ 200,000 บาท เป็นการจัดกิจกรรมทางสังคมในทุก ๆ ปี

รวมทั้งการปฏิบัติการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้สนับสนุนความรู้และปฏิบัติงานร่วม ทั้งในเรื่องการออกแบบ ซ่อมแซม และการสร้างบ้านจากการประเมินความเสี่ยง ร่วมกับช่างในชุมชน การสำรวจความต้องการ สำรองบ้าน ลงเยี่ยมบ้าน สำรองบ้าน ความต้องการของผู้สูงอายุ รวมทั้งการปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ท้องถิ่นกำหนด เพราะเป็นการหลักการลงพื้นที่ คือสำรวจความต้องการความเร่งด่วน ซึ่งจะบัญญัติไว้ในคู่มือ

(1.2) ระดับหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ได้แก่ ทีม One Home ซึ่งเป็นหน่วยงานทางสังคมของพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ เป็นหน่วยงานร่วมทีมสหวิชาชีพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของการขับเคลื่อนโครงการ โดยเฉพาะการพิจารณาคัดกรอง การวางแผนปฏิบัติการ และการจัดทำข้อมูลเชิงวิชาชีพ เพื่อการส่งต่อข้อมูลไปยังคณะกรรมการระดับจังหวัด

(1.3) ระดับจังหวัด ในรูปของคณะกรรมการพิจารณางบประมาณในการสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่น โครงการซ่อมแซมบ้าน โครงการขอรับเงินสงเคราะห์ ฯลฯ ซึ่งเป็นชุดคณะกรรมการที่ทำหน้าที่อนุมัติงบประมาณ

(2) ปัจจัยนำเข้าที่ว่าด้วยเรื่อง “การสำรวจและจัดทำข้อมูลผู้สูงอายุในชุมชน” พบว่า หน่วยงานภาคีเครือข่ายระดับชุมชน มีการสำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพื่อเตรียมข้อมูลในการขอรับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ถือเป็นข้อมูลนำเข้าเพื่อการคัดกรอง การลงพื้นที่เพื่อการ

ประเมินภาวะปัญหาของผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางสังคม และวางแผนการให้ความช่วยเหลือ และพัฒนา รูปแบบการดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายพื้นที่ ดังเช่น โครงการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านผู้สูงอายุ มีการสำรวจข้อมูลจากพื้นที่จริง จึงมีการจัดข้อมูลบ้านผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายโครงการ ซึ่งจะมีการคัดเลือกบ้าน ผู้สูงอายุที่จะดำเนินการซ่อมแซมและปรับปรุง จะมีการประสานให้หน่วยงานในพื้นที่ทำการสำรวจ โดยให้อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการผู้นำปกครองท้องถิ่น (ในที่นี้คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ตลอดจนคัดเลือก ผู้สูงอายุที่ควรจะได้รับบริการสนับสนุน ซึ่งโครงการนี้เป็นโครงการที่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ผู้สูงอายุได้รับ ประโยชน์จากโครงการ ทั้งนี้มีแนวทางการพิจารณาเบื้องต้น เช่น บ้านมีสภาพทรุดโทรม ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพัง ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ไม่มีรายได้ ไม่มีอาชีพ ประสบปัญหาทาง เศรษฐกิจ เป็นต้น

(3) ปัจจัยที่ว่าด้วยเรื่อง “ทรัพยากรบุคคล” จากเวทีการถอดบทเรียนภาคีเครือข่าย พบว่า ปัจจัย นำเข้าที่สำคัญในการทำงานด้านผู้สูงอายุ ร่วมกับ ศพส. ส่วนสำคัญเกิดมาจากการสนับสนุนด้านทรัพยากร บุคคลจากภาคีเครือข่าย รวมถึงความร่วมมือของกลุ่มบุคคลจากชุมชน ยกตัวอย่างเช่น โครงการปรับ สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุให้เหมาะสมและความปลอดภัย มีกลุ่มบุคคลที่เป็น ปัจจัยสำคัญในการดำเนินการ ได้แก่

(3.1) ผู้นำชุมชนที่ได้ให้ความสำคัญ และผลักดันให้เกิดความร่วมมือร่วมใจชุมชน ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดย ศพส. มีการเตรียมการต่าง ๆ การจัดประชุมในชุมชน การระดมสรรพกำลังในการให้ความช่วยเหลือในการซ่อมแซมบ้านให้กับผู้สูงอายุ

(3.2) สมาชิกในชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นแรงงานโดยไม่รับค่าตอบแทน

(3.3) ทีมช่างจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในการออกแบบ ควบคุมงบประมาณ ควบคุมการ ก่อสร้างให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมไปถึงครอบครัวของผู้สูงอายุที่สนับสนุนงบประมาณบางส่วน เพื่อให้การดำเนินงานราบรื่น เช่น ในการจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน อาหารว่าง เครื่องดื่ม ให้กับผู้ที่มาช่วยเหลือ ในโครงการ

โครงการการพัฒนาาระบบดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุ ก็เป็นอีกโครงการหนึ่งที่มีการสนับสนุน จากภาคีเครือข่าย ด้านทรัพยากรบุคคล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการออกแบบดูแล ระบบข้อมูล การสำรวจข้อมูล และบันทึกข้อมูลในระบบให้ตรงตามพิกัดของที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่แล้วอาสาสมัครในชุมชน ทั้ง อสม. อพม. และผู้นำชุมชน ก็มีส่วนสำคัญในการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ตามเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้

(4) ปัจจัยที่ว่าด้วยเรื่อง “ความรู้” โครงการต่าง ๆ จำเป็นต้องเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น โครงการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ผู้สูงอายุในชุมชน ได้รับการ สนับสนุนด้านความรู้ จากองค์กรภาคีเครือข่าย ในเรื่องของการอบรมให้ความรู้ต่อผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องสิทธิ สวัสดิการผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีสมาร์ตโฟน สำหรับผู้สูงอายุ ซึ่ง นับเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ฯลฯ

(5) ปัจจัยที่ว่าด้วยเรื่อง “เทคโนโลยี” พบว่า โครงการพัฒนาระบบดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุของ ศพส. บางพื้นที่มีการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลของผู้สูงอายุ จากเดิมที่มีแบบการเก็บข้อมูล หรือเครื่องมือที่เป็นเอกสาร ทางภาคีเครือข่ายได้พัฒนาระบบ Google sheet เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ ประสบปัญหาทางสังคมในชุมชน และ อปท. ได้มีการใช้ Google Map เพื่อกำหนดพิกัดที่อยู่อาศัยของ ผู้สูงอายุ ที่มีการแยกประเภท เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มติดบ้าน (2) กลุ่มติดเตียง และ (3) กลุ่มติดสังคม เพื่อ จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเตรียมการสำหรับการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนความต้องการให้ เหมาะสม ซึ่งพบว่า ข้อดีของการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเหลือในการทำงานทำให้การเข้าถึงผู้สูงอายุ เป็นไป อย่างสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่ก็มีข้อจำกัดคือในเรื่องระบบยังไม่ครอบคลุมและยังไม่เชื่อมกับระบบ อื่น ๆ

เหล่านี้ เป็นปัจจัยนำเข้าหลักสำคัญที่นำไปใช้ในการดำเนินโครงการแต่ละโครงการของศูนย์ พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสัมฤทธิ์ผลของโครงการ

6.3 กระบวนการ (Process)

การศึกษากระบวนการ (Process) เป็นการศึกษาถึงฐานข้อมูลวิธีการการดำเนินโครงการแต่เดิม กระบวนการและวิธีการปฏิบัติการโครงการในการพัฒนาผู้สูงอายุ ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอด บทเรียนประสิทธิภาพของกระบวนการกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้จากผลการศึกษาเพื่อการติดตามผล เชิงถอดบทเรียนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุผ่านการดำเนิน โครงการในรอบปีงบประมาณที่ผ่านมา พบกระบวนการการดำเนินโครงการที่เป็นวิธีการปฏิบัติการโครงการให้ เกิดผลสัมฤทธิ์ กล่าวคือ

6.3.1. แนวทางการทำงานของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

(1) กระบวนการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง ให้ ความสำคัญกับฐานข้อมูลของผู้สูงอายุ จึงเป็นการสำรวจข้อมูล คัดกรองประเมินสถานการณ์ผู้สูงอายุ วางแผน และดำเนินการ ตลอดจนติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการร่วมกับภาคีเครือข่าย

อีกทั้งยังพบว่า กระบวนการบริหารจัดการแผนสู่การปฏิบัติของ ศพส. แต่ละแห่ง มีกลไก การขับเคลื่อนสำคัญ นั่นคือ บุคลากรและเจ้าหน้าที่ของ ศพส. ที่ทำให้เกิดความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ด้วย การปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและเห็นความทุ่มเทในการทำงาน แม้ว่าบางแห่งมีบุคลากรจำนวนจำกัด แต่ พบว่าทุ่มเทให้กับการทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน และไม่ได้คิดว่าการช่วยเหลือโดยการทำงานกับท้องที่ ท้องถิ่นเป็นภาระ แต่เป็นการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งเมื่อท้องถิ่นได้ประสานขอความช่วยเหลือ ได้รับการช่วยเหลือที่ตรงจุด รวดเร็ว บนฐานของการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน

รวมถึง การประสานงานมีความสะดวก รวดเร็ว เป็นข้อค้นพบเชิงกระบวนการในการ ปฏิบัติของ ศพส. แต่ละแห่ง พบว่า การประสานงานมีความรวดเร็วระหว่างหน่วยงานด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทั้งกลุ่มไลน์และการโทรศัพท์ ที่แม้ว่าจะเป็นช่องทางอย่างไม่เป็นทางการ แต่ได้รับการตอบสนองระดับพื้นที่ใน

การให้ความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานด้านผู้สูงอายุ โดยการขอรับคำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบุคลากรของ ศพส. มีการสื่อสารที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของภาคีเครือข่าย

(2) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง เน้นการทำงานกับกลุ่ม/ชมรม/สมาคม และโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแกนนำผู้สูงอายุ และกิจกรรมการพัฒนาเน้นการพัฒนาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้และฝึกปฏิบัติการจริง เพื่อสร้างการเรียนรู้จริง

(3) กระบวนการถอดระบบการฝึกอบรม ซึ่งผู้ทำโครงการจะต้องมีองค์ความรู้ การเตรียมข้อมูล การวางแผนเป็นขั้นตอน กลไก กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่มาและความสำคัญของโครงการ เช่น ขั้นตอนการฝึกสอน ทำอะไร ทำอย่างไร เพราะเป็นการถอดบทเรียนจากนามธรรมจากความเป็นมานำไปสู่รูปธรรม ที่จะสามารถเป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปต่อยอดได้ในเวลาถัดไป เช่น หลักสูตรของการปัสสาวะเบมอญนั้น วันแรกอบรมเรื่องอะไร ขั้นตอนการดำเนินงาน เป็นต้น

(4) การมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการนี้ถือเป็นส่วนสำคัญ จากการถอดบทเรียนพบว่า ภาคีเครือข่ายได้สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชน เพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ และเล็งเห็นคุณค่าของปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันดำเนินการ เช่น การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ กลุ่มติดเตียง ในรูปของปฏิบัติแบบสหอาสา ที่ดำเนินการร่วมกันของกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน เช่น นักบริบาล (Care Giver : CG) ทำงานร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เครือข่ายมูลนิธิในตำบล ซึ่งอาสาสมัครบางคนมีบทบาทหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ ลงพื้นที่เก็บข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลในองค์กร

ทั้งนี้กล่าวได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้สร้างชุมชนเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในพื้นที่ สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นคือ อปท. ได้เข้าไปทำให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิด ร่วมแลกเปลี่ยนปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และร่วมกันหาทางแก้ไขตามวิธีการของการจัดเวทีเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นคือพลังของชุมชนที่ได้ตัดสินใจร่วมกันและหาทางแก้ปัญหา รวมถึงช่วยเหลือคนในชุมชน โดยไม่หวังว่ารัฐจะเป็นฝ่ายยื่นมือให้ความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว ดังเห็นได้จากชุมชนได้มีการเตรียมต้อนรับอย่างไม่เป็นทางการจากเจ้าบ้าน หรือครอบครัวของผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านบางส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการซ่อมแซมบ้านของผู้สูงอายุในครั้งนั้น มีความกระตือรือร้นและสัมผัสได้ถึง พลังของความสัมพันธ์อันดี ของหน่วยงานรัฐ และชุมชน ที่เป็นความสัมพันธ์แนบแน่น โดยไม่มีฐานอำนาจที่อยู่เหนือกว่า นอกจากความปรารถนาดีต่อการที่ได้ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีชีวิตที่ดีขึ้น เป็นต้น ตรงนี้ถือเป็นกระบวนการที่เป็นจุดศักยภาพของการดำเนินโครงการภายใต้ภาวะการณ์ที่ ศพส. แต่ละแห่งประสบ แต่ไม่ได้มีการดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วม

(5) กระบวนการทำงานในระยะเวลาเร่งด่วน และตามความเหมาะสมกับผู้สูงอายุก่อนเป็นลำดับแรก ที่จะประเมินความเสี่ยง ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการเป็นขั้นตอน เช่น มีการสำรวจปัญหาความมีการ

สำรวจปัญหาความต้องการ มีการดูบริบทบ้าน สำรวจสิ่งแวดล้อมที่บ้าน เมื่อเกิดการสืบเสาะข้อเท็จจริง จึงนำไปส่งการวิเคราะห์ความเร่งด่วน การวางแผนจะช่วยเหลือต่อเนื่องและซ่อมให้เหมาะสมที่สุด

(6) กระบวนการบริการ บูรณาการทำงานร่วมกับชุมชน โดยการเชิญชวนอาสาสมัครจากท้องถิ่น อาสาสมัครจากภาคเอกชน ที่มีจุดประสงค์ในการสร้างสิ่งดี ๆ ให้กับท้องถิ่น นอกเหนือจากคู่มือ โดยการบริหารจัดการภายใต้การใช้ภาคีเครือข่าย การใช้งบประมาณทางสังคม ชุมชน อย่างไรก็ตามท้องถิ่นไม่สามารถรับผิดชอบทุกอย่างได้ อาจจะใช้กลยุทธ์การบูรณาการงบประมาณ บูรณาการงาน บูรณาการบุคลากร บูรณาการกระบวนการพัฒนา เพื่อเข้ามาสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

(7) ชุมชนที่เข้มแข็ง ส่งผลให้การดำเนินการโครงการบรรลุผลซึ่งถือเป็นจุดสำคัญ คือ การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยให้ความสำคัญกับทางชุมชน และเคารพความเป็นชุมชน ทำให้ได้รับสนับสนุนจากชุมชนอย่างเต็มที่ สิ่งสำคัญที่ได้พัฒนาให้เกิดขึ้น และเชื่อว่าเป็นกระบวนการทำงานที่เข้มข้น ก่อนที่จะเห็นผลงานที่ประสบความสำเร็จดังเช่นปัจจุบัน นั่นคือการสร้างการมีส่วนร่วม การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นในชุมชน

6.3.2 กลไกสำคัญของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งในการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่

(1) การดำเนินการผ่านภาคีเครือข่าย ในที่นี้คือ

(1.1) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรียกว่า “One Home Team” ซึ่งถือเป็นหน่วยงานสหวิชาชีพที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคัดกรองและประเมินสถานะการณต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ

(1.2) หน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุระดับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ หมายรวมถึงสมาคมผู้สูงอายุด้วย

(1.3) การร่วมกันทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการระดับจังหวัด

(2) การบูรณาการพัฒนาร่วมกับภาคีเครือข่าย ทั้งด้านแผนงาน งบประมาณ การดำเนินงาน และการพัฒนาต่อยอดงาน ดังเห็นได้จาก โครงการการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุให้เหมาะสมและปลอดภัย มีบทเรียนรู้เชิงกระบวนการที่สำคัญ ได้แก่

บทเรียนรู้ที่ 1 กระบวนการดำเนินการเพื่อขอรับการสนับสนุนการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านดำเนินการตามคู่มือและระเบียบที่กรมกำหนด โดยมีบทเรียนรู้ที่ดี นั่นคือ กระบวนการสำรวจและการจัดทำข้อมูลหน่วยท้องถิ่นและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตลอดจนร่วมคัดเลือก ทั้งนี้พบว่า กระบวนการคัดเลือกบ้านผู้สูงอายุ บางพื้นที่มีการคัดเลือกผ่านเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมที่สุดสำหรับผู้สูงอายุตามลำดับความวิกฤติ ฉะนั้น เมื่อรับงบประมาณสนับสนุนทั้งการซ่อมแซม และจัดสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อวัสดุตามระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทาง ศพส. โอนงบประมาณผ่านธนาคารกรุงไทย (KTB) ตามระเบียบ จากนั้นดำเนินการเสร็จสิ้น อปท. เป็นผู้จัดส่งเอกสารการจัดซื้อจัดจ้างทุกขั้นตอนส่งกลับมายัง ศพส. และดำเนินการส่งมอบบ้านอย่างชัดเจน

บทเรียนรู้อย่างที่ 2 ภาครัฐเครือข่ายในการเชื่อมประสานงานและบูรณาการงานที่ต่อยอดได้
ดังเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นความสำคัญและมีแผนงานต่อยอดเพื่อสนับสนุนการปรับสร้างบ้านที่
เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็น 1 ในหน่วยงานที่จัดสรรและระดมทรัพยากรในการสร้างและซ่อมแซมบ้านร่วมกับ
หน่วยงาน โดย อปท. บางแห่ง มีการสนับสนุนงบประมาณร่วม

บทเรียนรู้อย่างที่ 3 ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้าน
รูปแบบการสนับสนุน เช่น วัสดุ อุปกรณ์ก่อสร้าง สนับสนุนเป็นแรงงาน (ช่างอาสา) บริจาคผ่านกิจกรรม
ทอดผ้าป่า เช่น ผ้าป่ากระเบื้องปูพื้น ผ้าป่ากระเบื้องหลังคา และผ้าป่าปูน เป็นต้น

เหล่านี้ พบว่า กระบวนการคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการ
ดำเนินการในโครงการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุ และโครงการให้บริการ
สงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก ซึ่งภาครัฐเครือข่ายก็ได้ให้ข้อมูลในกระบวนการคัดกรองที่ชัดเจนโปร่งใส
และเป็นธรรม

(3) กระบวนการต่าง ๆ ดำเนินการภายใต้ระเบียบที่กำหนดเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้
ปฏิบัติการสามารถดำเนินการได้ ดังเช่น กระบวนการเพื่อขอรับเงินสงเคราะห์ดำเนินการตามระเบียบ ซึ่งให้
พื้นที่เป็นผู้แจ้งและจัดทำข้อมูลเพื่อขอรับการสนับสนุนเงินสงเคราะห์ จากนั้น ประสานและลงพื้นที่ในการ
สืบค้นข้อเท็จจริง โดยมีปฏิบัติการ

ขั้นที่ 1 ประสานพื้นที่เพื่อพิจารณาปัญหาความเดือดร้อนของผู้สูงอายุที่ประสบปัญหา
ทางสังคม เน้นให้ทีมชุมชนเป็นทีมพิจารณา

ขั้นที่ 2 ประชุมเดือนละ 1 ครั้ง เสนอชื่อ จากนั้นเข้าคณะกรรมการ One Home เป็น
ทีมกลั่นกรอง/คัดกรอง ซึ่งมีทีมอยู่ 16 หน่วยงานที่ร่วมพิจารณาข้อมูลผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน มีภาวะเร่งด่วน
ที่จะต้องได้รับช่วยเหลือและบรรเทาความวิฤติ

ขั้นที่ 3 ส่งต่อคณะกรรมการระดับจังหวัด เป็นคณะกรรมการพิจารณาอนุมัติโดยมีผู้ว่า
ราชการจังหวัดเป็นประธานตามระเบียบ

ขั้นที่ 4 โอนเงินเข้าธนาคารของผู้สูงอายุที่ได้รับเงินสงเคราะห์โดยตรง เป็นต้น

6.3.3 ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งมีระบบการทำงานที่ชัดเจนและเข้มแข็ง
ช่วยส่งเสริมการทำงานให้กับผู้ปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี ทั้งยังให้ความสำคัญกับงานผู้สูงอายุในทุกหน่วยการ
ทำงาน เช่น

(1) ผู้บริหารจะทำการประชุมให้เร็วที่สุด หลังจากที่ได้รับทราบนโยบายจากการประชุม
หัวหน้าส่วนราชการ เพื่อเตรียมการวางแผนการทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปให้สอดคล้องกับนโยบายของ
จังหวัด

(2) มีการกระจายงานให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้มีบทบาทใน
การแสดงความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพราะทุกคนเป็นส่วนหนึ่งให้งานประสบผลสำเร็จ พบว่าเป็น
การสร้างพื้นที่การปรึกษาหารือ เพื่อพูดคุยกันในรูปแบบการบริหารงานแนวราบ หัวหน้างานทำหน้าที่ในการ
ติดตามงานและให้เกียรติผู้รับผิดชอบงานร่วมกันทุกฝ่าย

(3) มีระบบการประเมินผล เพื่อเป็นการติดตามงานภายในหน่วยงานเป็นประจำทุกเดือน เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นวางแผนการแก้ไขปัญหาในงาน หากกรณีผู้ปฏิบัติงานติดขัดในการทำงาน

(4) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งสามารถปรับโครงการที่ได้รับนโยบายจากกรมกิจการผู้สูงอายุ มาปรับเพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ภายใต้หลักการที่ยืดหยุ่น

(5) บริหารจัดการเรื่องของการทำงานร่วมกับเครือข่ายได้ พบว่า เครือข่ายให้ความร่วมมือดีมาก ทั้งงานหนักและงานด่วน โดยมี อปท.ที่เข้มแข็งและพร้อมร่วมงานกับทุกส่วนที่เป็นงานราชการ

(6) การผลักดันให้มีการดำเนินการโดยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการที่ได้อยู่ในบ้านของตนเอง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ผ่านการลงไปดูแล ช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ การสร้างกระบวนการคิด การไปจัดการสิ่งแวดล้อม การไปซ่อมบ้าน และ ศพส. ยังคงเป็นทางเลือกหนึ่งแต่เป็นทางเลือกสุดท้ายของผู้สูงอายุทุกคน

(7) ภาคของเอกชน CSR เข้ามาหนุนเสริมสนับสนุนข้าวปลาอาหาร ของกินของใช้ ทำให้ผู้สูงอายุมีสวัสดิการที่ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นเครือข่ายถือเป็นเรื่องสำคัญมากในการทำงานของ ศพส.บุรีรัมย์

(8) เครือข่าย One Home มีความเข้มแข็งที่จะร่วมกันขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาสังคม ให้การขับเคลื่อนงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน เป็นต้น

อีกทั้งจะเห็นได้ว่าสถานการณ์ ในสังคมปัจจุบันค่อนข้างจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 งบประมาณที่ไม่เพียงพอ เครื่องมือเทคโนโลยีในการดำเนินงาน แต่จะเห็นว่าสิ่งสำคัญคือ ชุมชนและภาคีเครือข่ายซึ่งไม่ได้ยึดติดกับปัญหาดังกล่าว แต่พยายามหาทางออก เพื่อแก้ปัญหาด้วยเทคนิคที่แตกต่างกัน เต็มไปด้วยความยืดหยุ่นและการพลิกแพลงยุทธศาสตร์ในการทำงาน อีกทั้งสร้างความเข้าใจร่วมกัน ถึงปัญหาและข้อจำกัดต่างๆของการทำงาน และผลักดันให้การทำงานร่วมกันมุ่งไปสู่ประโยชน์สูงสุดของผู้สูงอายุในชุมชน ฉะนั้น กระบวนการสำคัญที่ ศพส. แต่ละแห่งใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนโครงการ นั้นคือ “การใช้ชุมชนเป็นฐานการพัฒนา”

6.4 ผลผลิต (Product)

การศึกษาผลผลิต (Product) เป็นการศึกษาผลลัพธ์ก่อนปฏิบัติการ ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งต่อกลุ่มเป้าหมายของโครงการ ต่อภาคีเครือข่าย และต่อหน่วยงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลเชิงถอดบทเรียนผลลัพธ์ของโครงการที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ของโครงการ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายโครงการ และความคุ้มค่าในภารกิจ พิจารณابนฐาน ปรากฏการณ์เชิงคุณภาพ ที่พิจารณาผ่านพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย ความต่อยอด/ต่อเนื่อง/ ความยั่งยืนของกิจกรรม/โครงการ ทั้งนี้จากผลการศึกษาเพื่อการติดตามผลเชิงถอดบทเรียนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของศูนย์

พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุผ่านการดำเนินโครงการในรอบปีงบประมาณที่ผ่านมา พบผลการดำเนินการของโครงการ ซึ่งจะสะท้อนในรูปข้อค้นพบ ได้แก่

- (1) ข้อค้นพบที่ว่าด้วยเรื่อง “ผลลัพธ์ของโครงการ”
- (2) ข้อค้นพบที่ว่าด้วยเรื่อง “จุดศักยภาพที่ส่งผลทำให้งานสัมฤทธิ์ผล”
- (3) ข้อค้นพบที่ว่าด้วยเรื่อง “ข้อจำกัดและการจัดการข้อจำกัด”

โดยมีรายละเอียดพอสังเขป กล่าวคือ

6.4.1 ข้อค้นพบที่ว่าด้วยเรื่อง “ผลลัพธ์ของโครงการ”

(1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งที่มีการดำเนินโครงการตามแผนนั้น พบว่าบรรลุเป้าหมายและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนด แม้จะมีข้อจำกัดของสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 และภัยธรรมชาติต่าง ๆ เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้พบการจัดการการดำเนินงานภายใต้ข้อจำกัด ที่มุ่งการทำงานกับภาคีเครือข่ายและพื้นที่ชุมชนเป็นฐานสำคัญ ส่งผลให้การปฏิบัติการกิจกรรมโครงการสามารถดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ได้

(2) ความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ทั้งภาคีเครือข่าย คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุที่ได้รับความช่วยเหลือ ตลอดจนชุมชนที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง เนื่องจากมีกระบวนการทำงานและข้อจำกัดของพื้นที่ ให้ความสำคัญต่อสิ่งที่พื้นที่และชุมชนต้องการอย่างแท้จริง ที่สำคัญการดำเนินการเป็นไปอย่างมีส่วนร่วม ปฏิบัติการดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการตอบสนองที่สอดคล้องกับความต้องการ ได้ภาคีเครือข่ายที่เป็นพันธมิตรในลักษณะของทีมปฏิบัติการ และพบว่า พื้นที่ชุมชนต้องการและอยากจะการพัฒนาต่อยอดกิจกรรม/โครงการ เพื่อส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุและสมาชิกชุมชนร่วมกันต่อไป

ทั้งนี้ยังพบว่า กลุ่มเป้าหมายที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการของ ศพส. แต่ละแห่ง เป็นผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญา สามารถพัฒนาตนเองได้ ตลอดจนพบว่า ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งยกระดับและเป็นแกนนำขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตลอดจนเป็นอาสาสมัครในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

6.4.2 ข้อค้นพบที่ว่าด้วยเรื่อง “จุดศักยภาพที่ส่งผลทำให้งานสัมฤทธิ์ผล”

(1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง มีภาคีเครือข่ายหลายระดับทั้งในระดับนโยบาย ระดับการบริหารจัดการ และระดับปฏิบัติการ กล่าวคือ

(1.1) ภาคีเครือข่ายระดับปฏิบัติการ ในที่นี้คือ หน่วยงานที่เป็นทีมสหวิชาชีพที่เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานท้องถิ่น ท้องที่ กลุ่ม/ชมรม/สมาคมผู้สูงอายุ หมายรวมถึงทีม One Home ซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ปฏิบัติการสามารถดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้วยมีภาคีเครือข่ายที่ศักยภาพ ดังเช่น

- ชมรมผู้สูงอายุ / โรงเรียนผู้สูงอายุในท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย และมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง โดย ศพส. เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนา

- การซ่อมแซมบ้านและการสร้างบ้านทั้งหลัง ใช้พลัง 3 ส่วนหลักสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ พลังชุมชน พลังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพลังช่าง ด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและสนับสนุนการซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้านทั้งหลังแก่ผู้สูงอายุ

- พื้นที่ระดับชุมชนแต่ละพื้นที่ที่มีการรวมตัวของผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ฯลฯ ตลอดจนมีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ บางพื้นที่มีบริการสำหรับผู้สูงอายุที่พัฒนาและดำเนินการโดยหน่วยงานในพื้นที่ เช่น อปท. รพ.สต. ศพค. ฯลฯ เป็นต้น

เหล่านี้ ปฏิบัติการที่มุ่งประสานและดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายระดับชุมชน ถือเป็นพลังหลักสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการดังกล่าว

(1.2) ภาคีเครือข่ายระบบบริหารจัดการ ในที่นี้คือ หน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งพบว่า การบริหารจัดการโครงการแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่

(1.2.1) การบริการจัดการระดับปฏิบัติการ ได้แก่ การบริหารกิจกรรม/โครงการเพื่อให้โครงการสามารถดำเนินการได้ภายใต้บริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้พบว่า ภาคีเครือข่ายในระดับปฏิบัติการเป็นส่วนหนึ่งขบวนการบริหารจัดการกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ดังเช่น ทีมปฏิบัติการในรูปของทีม One Home ร่วมสนับสนุนและเสริมสร้างโครงการอย่างมีส่วนร่วมดังเช่น กรณีเร่งด่วน โดยเฉพาะในช่วงโควิด-19 การพิจารณาเงินสงเคราะห์ที่ไม่จำเป็นต้องเข้าคณะกรรมการระดับจังหวัด คณะกรรมการชุด One Home สามารถพิจารณาอนุมัติโดยใช้ดุลพินิจกรณีภาวะเร่งด่วน เป็นต้น

(1.2.2) การบริการจัดการระดับหน่วยงาน ในที่นี้คือ ศพส. ที่มีการแปลงนโยบายสู่การจัดแผนงานในระดับหน่วยงานที่มีความยืดหยุ่น ปรับให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ในพื้นที่ให้แผนงานตามนโยบายสามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย

(1.3) ภาคีเครือข่ายระดับนโยบาย ในที่นี้คือ หน่วยงานภาคีเครือข่ายระดับจังหวัด กรมกระทรวง ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานของ ศพส. ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในการตั้งรับดูแลกลุ่มผู้สูงอายุที่เปราะบางทางสังคม และงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ฉะนั้น ศพส. จึงเป็นหน่วยงานดั้งเดิมแต่ต้นในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ถือเป็นหน่วยงานที่เป็นกระบอกเสียงสำคัญด้านงานผู้สูงอายุ

(2) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง มีการพัฒนาระบบงาน มีวางแผนกระบวนการทำงานที่ดีทั้งเรื่องเตรียมการ ประสานงาน การสร้างความเข้าใจ การมีข้อมูลที่ชัดเจน การส่งต่อ และการติดตามประเมินผลส่งต่อการปฏิบัติงานที่ต้องร่วมกับเครือข่าย และชุมชน

(3) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง ยึดและปฏิบัติตามระเบียบเป็นหลักสำคัญ ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการ

(4) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งมีสัมพันธภาพที่ดี ให้เกียรติ รับฟังความคิดเห็น และให้โอกาสในการมีส่วนร่วม ทั้งกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มเครือข่ายชุมชน สามารถทำงานร่วมกันกับหน่วยงาน

ท้องถิ่น และชมรมผู้สูงอายุในตำบลได้อย่างเป็นมิตร โดยเป็นภาพแห่งการทำงานแบบ Partnership ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และมองไปในทิศทางเดียวกันคือการช่วยเหลือและพัฒนาผู้สูงอายุในตำบล รวมทั้งการปฏิบัติการโครงการเน้นการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้สูงอายุ ชมรม เครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ข้อเสนอแนะและระดมความเห็นวางแผนในเรื่องต่าง ๆ ต่อการพัฒนางานผู้สูงอายุในชุมชน

กล่าวได้ว่า เป็นบทเรียนการปฏิบัติงานที่ว่าด้วยเรื่อง “การสร้างสัมพันธภาพแบบคู่คิด” หรือความรู้สึกใกล้ชิดเหมือนเป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) สิ่งที่สะท้อนให้เห็นคือ ศพส. มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การทำงานร่วมกันกับหน่วยงานท้องถิ่น และชมรมผู้สูงอายุในตำบล

(5) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งมีการมอบหมายและกำหนดผู้ประสานงานที่ชัดเจน โดยมีการประสานงานที่ใกล้ชิดและต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ไม่ได้เป็นแบบทางการ ให้คำแนะนำอย่างเหมาะสม โดยทางชมรมผู้สูงอายุ หน่วยงานท้องถิ่นสามารถขอรับคำปรึกษา ขอคำแนะนำได้อย่างเข้าถึง ส่งผลให้งานราบรื่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(6) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งมีช่องทางติดต่อสื่อสาร ประสานงานหลายช่องทาง ที่สะดวกกับกลุ่มผู้สูงอายุ และหน่วยงานท้องถิ่น เช่น มีเบอร์โทรศัพท์ผู้ประสานงาน กลุ่มไลน์ เพื่อแจ้งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้สูงอายุ และหน่วยงานท้องถิ่น ได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็วมากขึ้น ทั้งนี้การประสานงานที่ดีส่งผลต่องานที่ราบรื่น โดยมีการประสานงานที่ใกล้ชิดและต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ไม่ได้เป็นแบบทางการ เน้นสร้างความเข้าใจ และดึงให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในงานที่ทำ จึงถือเป็นจุดเด่นในการพัฒนางานที่ทำร่วมกับชุมชน

6.4.3 ข้อค้นพบที่ว่าด้วยเรื่อง “ข้อจำกัดและการจัดการข้อจำกัด”

ปัญหาและข้อจำกัด ด้วยภารกิจงานของ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งที่ต้องดำเนินการทั้งภารกิจดูแลผู้สูงอายุในหน่วยงาน และการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ ฉะนั้นสามารถสะท้อนถึงข้อจำกัดได้ 2 มิติสำคัญ ได้แก่

(1) ปัญหาและข้อจำกัดภารกิจดูแลผู้สูงอายุในหน่วยงาน

(1.1) โครงสร้างบุคลากรศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ จำนวนบุคลากรเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน อันส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(1.2) บุคลากรที่รับผิดชอบโครงการของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุบางแห่ง มีบุคลากร ซึ่งถือเป็นภารกิจที่ไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน

(1.3) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งมีภารกิจทั้งปฏิบัติการเชิงรุกและเชิงรับ เป็นปฏิบัติการทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน ฉะนั้น ควรเพิ่มประสิทธิภาพ และมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ ภายในศูนย์มากขึ้น ตลอดจนงานดูแลผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งที่ควรจะได้รับ การพัฒนาระบบภายในที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะยังถือเป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติการ

(1.4) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง ด้วยภารกิจงานและลักษณะความเฉพาะ ของงาน ทำให้บุคลากร/เจ้าหน้าที่ไม่มีความชำนาญการในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้างด้านวัสดุก่อสร้าง ซึ่งต้อง

อาศัยผู้เชี่ยวชาญ ฉะนั้น เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง แล้วส่งหลักฐานกลับมา
ยังศูนย์ฯ ตลอดจนต้นทุนการซ่อมแซมและการก่อสร้างมีมูลค่าที่สูงขึ้น ส่งผลให้การจัดซื้ออุปกรณ์และวัสดุ
ก่อสร้างได้จำนวนที่น้อยกว่าที่กำหนดแต่เดิม ทั้งนี้งบประมาณที่สนับสนุนไม่สอดคล้องกับราคากลางของวัสดุ
การก่อสร้าง

(1.5) ระเบียบข้อบังคับบางประการขัดแย้งกับการช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ เช่น บ้านผู้สูงอายุจะ
พัง แต่เนื่องด้วยที่ดินนั้นเป็นที่ของชลประทาน เป็นที่สาธารณประโยชน์ จึงไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้
ตามความต้องการ

(2) ปัญหาและข้อจำกัดภารกิจการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่

(2.1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง มีพื้นที่การพัฒนางานผู้สูงอายุที่มี
ระยะทางของการปฏิบัติงานที่ห่างไกล ส่งผลให้การเข้าถึงหรือการดึงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนายังเป็น
ข้อจำกัดที่จะต้องพัฒนาช่องทางการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมและเชิงรุกมากขึ้น อีกทั้งในการให้ความช่วยเหลือ
ยังมีข้อจำกัดเรื่องของการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุที่มีเลขบัตรประชาชนเท่านั้น หรือการให้ความช่วยเหลือ
เรื่องอารยสถาปัตย์ ที่ดินที่ผู้สูงอายุอยู่อาศัยเป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือปลูกสร้างในพื้นที่สาธารณะ ส่งผล
ให้ไม่สามารถให้การสนับสนุนการซ่อมแซมบ้านเรือนหรือสร้างบ้านหลังได้ เป็นต้น

(2.2) การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ยังไม่ต่อยอดและกิจกรรมบางส่วนมีลักษณะกิจกรรมซ้ำ
มากกว่าที่จะยกระดับการพัฒนากลุ่มเป้าหมายไม่ต่อเนื่อง ไม่มีระบบติดตามพัฒนาการของผู้สูงอายุที่ได้รับการ
พัฒนา

(2.3) ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง พบว่า
กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง หรือมีภาวะที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือผู้สูงอายุบางกรณีที่ใช้เทคโนโลยีไม่ได้
ทำให้ไม่สามารถเบิกเงินเองได้และไม่ได้รับเงินสงเคราะห์

นอกจากนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ เนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้กลุ่ม
ชมรมผู้สูงอายุจากที่ติดสังคม กลายเป็นกลุ่มติดบ้าน หากมีกิจกรรมจะเป็นปัญหาอย่างมากที่ทุกคนจะไม่อยาก
ออกจากบ้าน เพราะยังกลัวและวิตกกังวลกับสถานการณ์ ตลอดจนการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรม ด้วยบุตร
หลานไปทำงาน ทำให้มีข้อจำกัดในการรับส่งผู้สูงอายุในการไปร่วมทำกิจกรรมกับชมรม และด้วยสถานการณ์
โควิด-19 ทำให้โครงการบางโครงการต้องหยุดการทำกิจกรรม ตลอดจนงบประมาณจากรัฐที่มีอย่างจำกัด จึง
ไม่เพียงพอต่อการดูแลผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ยังพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุต้องการหารายได้มาเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว อัน
เนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความประสงค์ที่อยากจะรับงานมา
ทำที่บ้าน ที่พอจะทำได้และมีรายได้อีกบ้าง ซึ่งเหตุนี้ทางชมรมผู้สูงอายุในตำบลหลายแห่ง ได้เพิ่มกิจกรรม
ขึ้นมา คือการหาอาชีพ หรือการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนที่ประสบ
ปัญหาในเรื่องดังกล่าว

(2.4) การใช้ระบบเทคโนโลยีที่เข้าถึงยาก เนื่องจากไม่ใช่อาสาสมัครทุกคนที่จะสามารถใช้
แอปพลิเคชันลักษณะนี้ ได้แก่ Excel Drive, Line และ Google maps ซึ่งตัว Drive ต้องไปลงที่ Google

Drive ซึ่งต้องเลือกเป็น Excel และไม่ใช่เอกสารสมัครทุกคนที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลขนาดนี้

(2.5) ในปีงบประมาณที่ผ่านมา ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 ส่งผลให้กิจกรรมที่ต้องให้จัดให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน ได้หยุด หรือชะลอไป ทำให้มีผู้สูงอายุบางกลุ่มมีความเคยชินกับการอยู่บ้าน หรือลูกหลานยังให้อยู่แต่ในบ้านเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย ประกอบกับผู้สูงอายุบางคนอาจยังกลัวต่อสถานการณ์โรคภัยดังกล่าว จึงยังไม่พร้อมที่ออกจากบ้านมารวมกลุ่ม และร่วมกิจกรรมในชุมชน ซึ่งทางชมรมผู้สูงอายุในแต่ละตำบลได้พยายามปรับกิจกรรมที่เน้นแบบออนไลน์ หรือเน้นการให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุที่ติดบ้าน

6.5 แนวทางการพัฒนา

การศึกษาถึงข้อคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนา เป็นข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาต่อยอด และความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยพิจารณาผ่านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดก่อนการดำเนินโครงการ การปรับเปลี่ยนแปลงและการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนโครงการ และประเมินผลเชิงถอดบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการต่อยอดที่ต่อเนื่อง และ ความยั่งยืนของโครงการเพื่อการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งนี้จากผลการศึกษาเพื่อการติดตามผลเชิงถอดบทเรียนการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุผ่านการดำเนินโครงการในรอบปีงบประมาณที่ผ่านมา พบข้อคิดเห็นต่อการพัฒนา กล่าวคือ

6.5.1 ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

(1) โครงการควรจะได้รับ การสนับสนุน พัฒนา และยกระดับกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสนับสนุนกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุให้ขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุด้วยปฏิบัติการของตนเอง ภายใต้การสนับสนุนของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น

(1.1) ควรจะพัฒนาระบบการขายสินค้าออนไลน์ของกลุ่ม/ชมรม/โรงเรียนผู้สูงอายุ โดยความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ และมีศักยภาพในการบริหารจัดการระบบการขายสินค้าออนไลน์ได้ โดยอาจจะพัฒนาเป็นตลาดออนไลน์สำหรับการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนในภาพรวมทั้งหมด ทั้งนี้ควรจะมีการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการการตลาดออนไลน์ร่วมด้วย ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพสินค้าเพื่อการจัดส่งทางไกล การจัดทำทำเนียบสินค้า การจัดระบบการรับคำสั่งสินค้าและการจัดส่งสินค้า เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาต่อยอดแก่กลุ่ม/ชมรม / โรงเรียนผู้สูงอายุ

(1.2) ควรจะปรับเป้าหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง โดยพิจารณาตามการสนับสนุน 2 รูปแบบที่ควรกำหนดสัดส่วนเป้าหมายที่ต่างกัน แต่มีค่าเป้าหมายเท่ากัน ตรงนี้เสนอ 2 เป้าหมายได้แก่

เป้าหมายที่ 1 กำหนดเป้าหมายกรณีสนับสนุนการปรับปรุงทั้งหลัง คิดค่าน้ำหนักบวกขึ้นมากกว่าการซ่อมแซมบางส่วน นั่นคือ ค่าน้ำหนักมากกว่า แต่จำนวนหลังค่าน้อยกว่า

เป้าหมายที่ 2 กำหนดเป้าหมายกรณีสนับสนุนการซ่อมแซม คิดค่าน้ำหนักจำนวนหลังมากกว่า แต่ค่าน้ำหนักน้อยกว่า

(1.3) การพัฒนาระบบการซ่อมแซมและปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ควรจะปรับแผนงบประมาณสนับสนุนการซ่อมแซมและสร้างบ้านด้วยต้นทุนวัสดุก่อสร้างที่สูงขึ้น โดยการกำหนดราคากลางสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างควรจะมีการปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์/บริบทการเปลี่ยนแปลงจริงของราคาที่เกิดขึ้นจริงตามท้องถิ่น ซึ่งหากไม่ปรับให้เป็นปัจจุบัน จะส่งผลต่อการจัดซื้ออุปกรณ์ที่จะใช้เพื่อการปรับปรุงซ่อมแซม นั่นคือ จากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจะทำให้จัดซื้อได้น้อยลง ฉะนั้น ควรจะมีปรับงบประมาณให้มีความเหมาะสมเป็นปัจจุบัน

(1.4) ควรจะมีการพัฒนา Day Care ผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเสริมสร้างบริการที่มีความเฉพาะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยชุมชน

(1.5) การสมัครสมาชิกของธนาคารเวลา ไม่จำเป็นต้องเป็นอาสาสมัคร เพียงแต่อายุ 15 ปีขึ้นไปจึงสามารถเป็นสมาชิกของธนาคารเวลาได้ ดังนั้น ผู้ที่ทำงานท้องถิ่น ถ้าทำมีการทำธนาคารเวลาจำเป็นต้องเข้าใจโดยกลไกของธนาคารเวลาอย่างลึกซึ้งและแท้จริงก่อน

(1.7) ควรมีการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยต้องเน้นอาชีพหรือพัฒนากลุ่มอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มผู้สูงอายุสามารถจำหน่ายได้จริง และมีรายได้มากยิ่งขึ้น และควรเข้ามาแก้ปัญหาเรื่องการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงสุดท้าย เนื่องจากผู้สูงอายุที่ทำผลิตภัณฑ์ชุมชนขาดตลาดรองรับทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถสร้างรายได้อย่างแท้จริง เป็นต้น

(1.8) ควรจะเสริมสร้างการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่ง ควรให้ความสำคัญกับงานคุ้มครองงานช่วยเหลือสวัสดิการผู้สูงอายุ

(1.9) ควรจะเสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ควรจะพัฒนาและขยายผลโรงเรียนผู้สูงอายุทางอากาศ ซึ่งกรมกิจการผู้สูงอายุ ได้ดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2564 และปี พ.ศ. 2565 ทาง ศพส. ซึ่งตรงนี้ควรจะมีการพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุทางอากาศ เพื่อเปิดโอกาสและขยายพื้นที่การเรียนรู้ไปยังผู้สูงอายุได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทุกบริบทชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างหลากหลาย ภายใต้ภารกิจของ ศพส. สู่ชุมชน เพื่อการพัฒนาสังคมผู้สูงวัยอย่างเป็นธรรม สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะความหลากหลายของชุมชน ทั้งความเป็นชุมชนเมือง และชุมชนที่อยู่ห่างไกล ได้มีโอกาสเข้าถึงหลักสูตรผู้สูงอายุ ทั้งนี้โรงเรียนผู้สูงอายุทางอากาศมีเป้าหมายขยายผลทั่วประเทศ

(1.10) ควรจะจัดกิจกรรมเคลื่อนที่เข้าถึงชุมชน ควรจะมีการจัดอบรมแบบเคลื่อนที่ ลงพื้นที่ไปจัดในชุมชน อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมที่ศูนย์ฯ ได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง และสามารถดึงผู้สูงอายุติดบ้านมาเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาตนเองได้

(1.11) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุจากติดบ้านพัฒนาและยกระดับเป็นผู้สูงอายุติดสังคม ดังนั้นจำเป็นต้องมีการดึงผู้สูงอายุติดบ้านให้ออกมาร่วมกิจกรรมกับทางชุมชน โดยสมาชิกชมรมจะต้องมีการตั้งอาสาสมัครเพื่อปฏิบัติการเชิงรุกในการให้คำปรึกษา เข้าถึงผู้สูงอายุติดบ้าน ตลอดจนให้บริการถึงบ้านเพื่อฟื้นฟูพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ผ่านการทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุในชุมชนให้กลายเป็นผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรมเป็นประจำและได้รับประโยชน์จากสวัสดิการเพื่อคุณภาพชีวิตในช่วงบั้นปลายที่ดีขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายต้องเข้ามาสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวด้วย

6.5.2 ข้อเสนอแนะเชิงบริการจัดการ

(1) การเตรียมพร้อมก่อนเป็นผู้สูงวัย กรมกิจการผู้สูงอายุ ควรมีการจัดอบรมหลักสูตร เตรียมตัวก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ โดยไม่ต้องรอให้เป็นผู้สูงอายุถึงจะสามารถเข้ารับการอบรมได้ เพราะจะได้มีการเตรียมความพร้อม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม เรียนรู้และเข้าใจถึงการก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงวัยของตนเอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถทำประโยชน์ จิตอาสา งานพัฒนาให้แก่ชุมชนและสังคมได้ อย่างไรก็ตาม และชุมชนควรมีการอบรมให้ความรู้เรื่องปัญหาและการเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุกับคนในชุมชนตั้งแต่วัยเริ่มทำงาน เพื่อให้มองเห็นถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น และเตรียมตัวให้ทันการด้วยความเข้าใจอย่างถูกทิศทาง เพื่อลดปัญหาการพึ่งพิงต่างๆ

(2) หลักสูตรผู้สูงอายุที่ทันสมัย ควรมีการจัดหลักสูตรต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเป็นหลักสูตรที่ทันต่อยุคสมัย สามารถนำไปต่อยอด หรือไปปฏิบัติได้จริง เช่น การรู้เท่าทันภัยออนไลน์ การใช้สื่อออนไลน์ การขายออนไลน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาดในปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น

(3) การปฏิบัติงานเน้นการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายกับการดูแลผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการ ให้แก่ผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนองค์กรภาครัฐ ส่วนองค์กรภาคเอกชน และส่วนองค์กรภาคประชาชน โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชน สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และภาคีต่าง ๆ เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พัฒนาและก้าวหน้า เช่น การส่งเสริม ผลักดัน และให้มีงบประมาณในการจัดตั้งสวัสดิการผู้สูงอายุและกิจกรรมต่าง ๆ มีการให้ความรู้ อบรมผู้สูงอายุในชุมชนไปทุกงานทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับบริบท ความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชน ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่าย การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนจัดได้ว่าเป็นจุดที่สำคัญเพราะการทำงานประสานกันกับคนในชุมชนทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

(4) ควรมีการประชาสัมพันธ์กองทุนดังกล่าวให้ทั่วถึง ครอบคลุม ทั้งกลุ่ม ชมรมผู้สูงอายุในทุกชุมชน และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นทุนสนับสนุน เกิดการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปได้

6.5.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแต่ละแห่งควรได้รับการพัฒนาระบบบริหารผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นงานภายในของหน่วยงาน กล่าวคือ

(1.1) กรมกิจการผู้สูงอายุ ควรจะต้องกำหนดให้มีตำแหน่งบุคลากรวิชาชีพให้เพิ่มขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาอย่างมีศักยภาพ อาทิเช่น นักกายภาพบำบัด พยาบาล วิชาชีพ นักโภชนาการ เป็นต้น

(1.2) กรมกิจการผู้สูงอายุ ต้องพัฒนาบุคลากรที่จะต้องทำหน้าที่เชื่อมประสานการทำงานร่วมกับพื้นที่ ได้แก่ ภารกิจการบูรณาการเนื้องานร่วมกับ อปท. ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

(1.3) กรมกิจการผู้สูงอายุ ควรมีการประชุมชี้แจงคู่มือการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ของกรมฯ ให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจร่วมกันที่ตรงกัน เพราะที่ผ่านมาพบว่าเจ้าหน้าที่ที่จะต้องดำเนินงานตามคู่มือฯ ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจน และข้อจำกัดในการตีความเนื้อหาในคู่มือฯ

(1.4) กรมกิจการผู้สูงอายุ มีโครงสร้างเดิมที่เป็นลักษณะงานตั้งรับปัญหา ซึ่งทำให้โครงสร้างงานไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่มีการปรับโครงสร้างใหม่ และควรเน้นการพัฒนาเนื้องานผู้สูงอายุ จากข้อมูลในระดับพื้นที่ตามบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงานของกรมฯ ฯลฯ

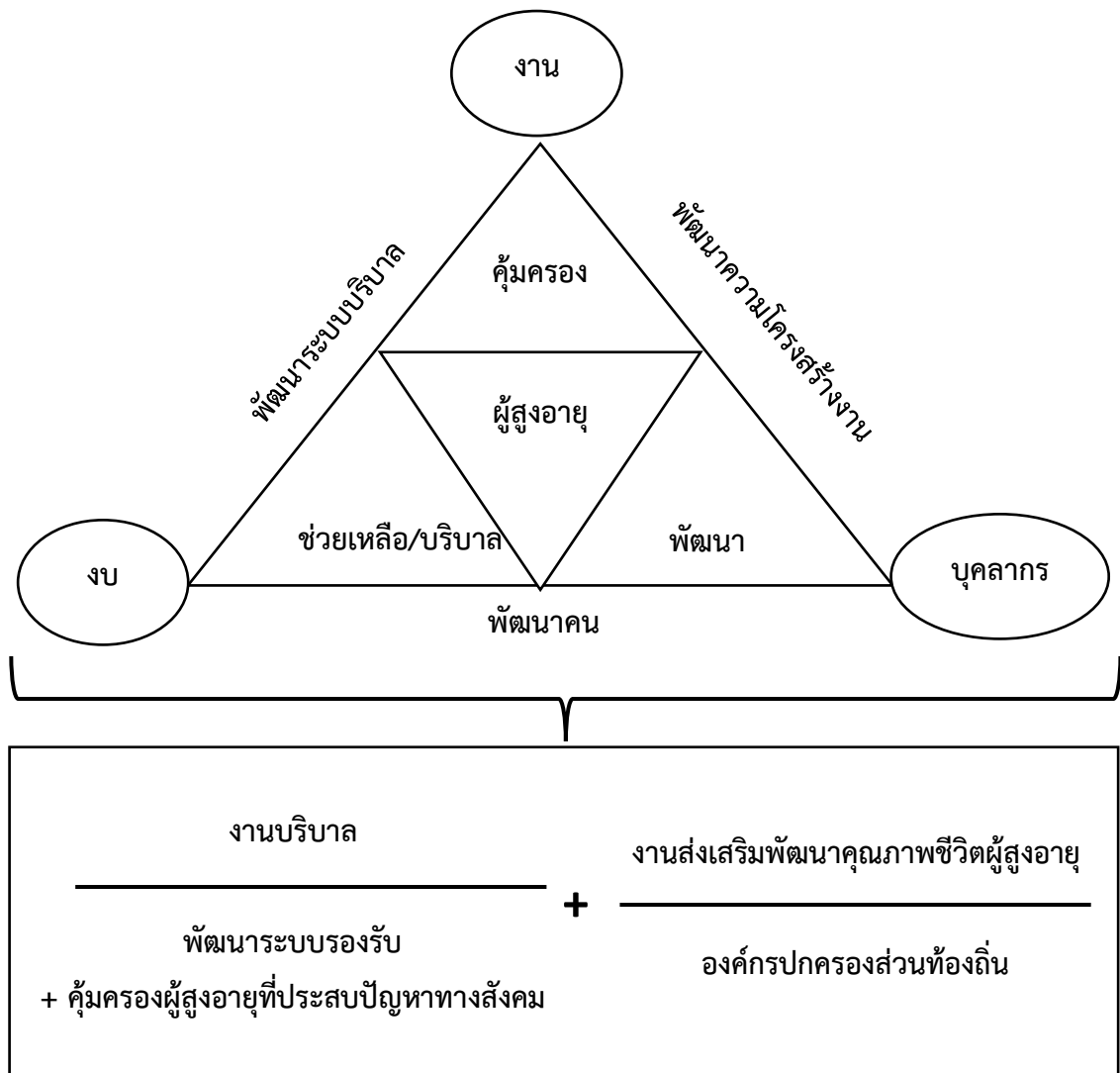
(2) ศพส. ควรพัฒนาและยกระดับเป็นศูนย์บริหารผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ ครบวงจร ทั้งนี้เป็นไปเพื่อการขับเคลื่อนให้เกิดมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ในฐานะหน่วยปฏิบัติการตรง “ด้านจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ” ที่จะป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ฉะนั้นการพัฒนาและยกระดับควรจะ

(2.1) เป็นหน่วยปฏิบัติการด้านการบริหารผู้สูงอายุอย่างมีมาตรฐาน (ระบบการจัดสวัสดิการโดดเด่น บุคลากรวิชาชีพพร้อมทุกมิติ งานบริการมรทั้งงานบำบัด-ฟื้นฟู งานคุ้มครอง งานส่งเสริม-พัฒนา และงานป้องกัน-เฝ้าระวัง)

(2.2) ปรับและพัฒนาโครงสร้างบุคลากรที่สัดส่วนบุคลากร สอดคล้องกับ สัดส่วนงาน

(2.3) พัฒนาและยกระดับศักยภาพบุคลากรให้มีองค์ความรู้เฉพาะทางด้านการดูแลผู้สูงอายุ

เหล่านี้ เป็นโครงสร้างงานควรรองรับสังคมผู้สูงอายุ : วางรากฐานสังคมผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะป็น โครงสร้างงาน โครงสร้างบุคลากร โครงสร้างงบประมาณ ดังภาพ

ผังภาพ แสดงแนวทางการพัฒนาระบบการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

(3) กรมกิจการผู้สูงอายุควรมีปฏิบัติการเชิงนโยบายที่เชื่อมประสานการพัฒนางานผู้สูงอายุระดับชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมเชิงนโยบาย เพื่อประสานบูรณาการทั้งการบูรณาการแผน บูรณาการงาน บูรณาการงบประมาณ บูรณาการบุคลากรอย่างมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเชื่อมประสานกับส่วนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบโดยตรง เนื่องจากบางแห่งมอบหมายงานแก่กองสาธารณสุข หรือมอบหมายงานแก่กองสวัสดิการสังคม ดังนั้น การเชื่อมบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือเป็นจุดแข็ง ควรจะได้รับการพัฒนาและยกระดับปฏิบัติเชิงบูรณาการไปด้วยดี

(4) พัฒนาระบบข้อมูลผู้สูงอายุด้วยการจัดเก็บระบบแอปพลิเคชัน แต่ควรเชื่อมโยงและพัฒนาให้เป็นระบบเดียวกันที่ทุกหน่วยงานสามารถเข้าถึงระบบข้อมูลผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากกระทรวงสาธารณสุข โดยมีข้อเสนอให้ใช้ระบบที่มีอยู่แล้ว กล่าวคือระบบของแอปพลิเคชันจากกระทรวงสาธารณสุข เพราะท้องถิ่นเองได้ใช้ข้อมูลร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่เชื่อมกันอยู่แล้ว

(5) โครงการตามนโยบายของกรมกิจการผู้สูงอายุ ควรจะพัฒนาต่อยอดและยกระดับโครงการ และปรับภารกิจหรือรูปแบบโครงการบางโครงการที่มีความซ้ำซ้อน ตลอดจนควรมีช่องทางให้มีการพัฒนาโครงการร่วมกับกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการพัฒนาและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยตรงร่วมกับพื้นที่

